

Εκπαιδευτικές πολιτικές, μεταρρύθμιση και Ποιότητα της Εκπαίδευσης, Θέματα Ειδικής Αγωγής, τ. 47, 87-93 (Νοέμβριος 2009- Ιανουάριος 2010)

Εισαγωγικά

Στο δημόσιο λόγο περισσεύουν οι ρητορικές (κομμάτων, συνδικάτων και ατόμων) για την ανάγκη μεταρρύθμισης του εκπαιδευτικού συστήματος και πιο συγκεκριμένα της Γενικής Εκπαίδευσης, ενώ κατά καιρούς επιχειρείται η πραγματοποίηση ενός «εθνικού» διάλογου για την Παιδεία, που ως εκ θαύματος ουδέποτε ολοκληρώνεται και εκ των προτέρων είναι γνωστό ποιοι δεν θα συμμετάσχουν σ' αυτόν.

Στην πράξη, οι ρητορικές δεν βρίσκουν πια παρά εξαναγκασμένα ακροατήρια που αποτελούνται από κομματικά στελέχη και ταλαιπώρους υπηρεσιακούς παράγοντες, υποχρεωμένα να ακούν τα κατά καιρούς φληναφήματα, ενώ ο εκάστοτε «εθνικός» διάλογος, χρησιμεύει κυρίως ως άλλοθι ή τακτική εξασφάλισης πολιτικού χρόνου για προβεβλημένα κομματικά στελέχη των κυβερνώντων κομμάτων, που παρά τη θέλησή τους και με κίνδυνο για την πολιτική τους καριέρα φορτώνονται το Υπουργείο Παιδείας σε φάσεις κρίσης.

Εκπαιδευτικές Μεταρρυθμίσεις – Ενίσχυση της διοικητικής γραφειοκρατίας σε βάρος της ποιότητας της Εκπαίδευσης

Ουσιαστικά, το τελευταίο μεταρρυθμιστικό εγχείρημα που αφορούσε την οργάνωση, δομή και λειτουργία της Γενικής Εκπαίδευσης αποτυπώθηκε στο Ν. 1566 στα μέσα της δεκαετίας του '80, του οποίου το σύνολο των προβλέψεων ουδέποτε υλοποιήθηκε και τα υλικά κατασκευής τους απαντούσαν σε αιτήματα περασμένων δεκαετιών κι όχι σ' αυτά του ευρωπαϊκού περιβάλλοντος. Με άλλα λόγια, ο συνταγματικός χάρτης της Γενικής Εκπαίδευσης, ως πλαίσιο αναφοράς, από καιρό πια δεν αντιστοιχεί στις νέες απαιτήσεις, επιβάλλοντας δομές και καλλιεργώντας νοοτροπίες που αποκλίνουν από τα κυρίαρχα ευρωπαϊκά πρότυπα.

Παρά τις τότε προσπάθειες, η εφαρμογή του διατήρησε αλώβητο τον συγκεντρωτισμό, την αυταρχικότητα και την αναποτελεσματικότητα της κεντρικής Διοίκησης, ενώ η απόφαση για διχοτόμησή της σε διοίκηση και επιστημονική-παιδαγωγική καθοδήγηση καθώς και η ανάπτυξη δεκάδων «συλλογικών» οργάνων Διοίκησης - επί της ουσίας όμως μονοπρόσωπων - με αλληλοσυγκρουόμενες αρμοδιότητες και ουδεμία υποχρέωση απόδοσης λόγου προς την κοινωνία ή τη Διοίκηση, επέφερε την παντελή αδυναμία υλοποίησης ορθολογικά σχεδιασμένων αποκεντρωμένων εκπαιδευτικών πολιτικών. Έτσι, στη θέση του σχεδιασμού αναπτύσσονται ευκαιριακές και ετερο-χρηματοδοτούμενες εκπαιδευτικές πολιτικές που δημιουργούν περισσότερα προβλήματα απ' ότι λύνουν κάθε φορά (Ολοήμερο, νόμος Ειδικής Αγωγής, κατασκευή κτιρίων χωρίς προηγούμενο προσδιορισμό αναγκών και μείωση αριθμού σχολικών μονάδων).

Σ' αυτό το περιβάλλον θεσμοθετήθηκαν δήθεν αποκεντρωμένες οντότητες Διοίκησης, όπως οι Περιφέρειες, που παραμένουν ανίσχυρες αν δεν αυξάνουν την ήδη βεβαρημένη εκπαιδευτική γραφειοκρατία, ενώ η σχετική αυτονομία και ανάπτυξη της εκπαιδευτικής ευθύνης της σχολικής μονάδας ακούγεται και παραμένει κακόγουστο αστείο. Έτσι, και στο χώρο της Εκπαίδευσης, ουσιαστικό μέλημα του εκάστοτε κυρίαρχου κόμματος παραμένει σταθερά και μόνο η «άλωση» της Διοίκησης (Διευθύνσεις και Γραφεία Εκπαίδευσης), η οποία αντιμετωπίζεται ως λάφυρο «πολέμου» για τα κυρίαρχα κομματικά και συνδικαλιστικά δίκτυα εξουσίας και μακροπρόθεσμα προνομιακός χώρος για τις διαχρονικές και άτυπες συμμαχίες τους. Απώτερος και μοναδικός στόχος αυτής της διαπάλης αποτελεί η επιβίωση των δικτύων αυτών και μοναδική μέθοδος για την επίτευξή της η «διάτρηση - κατάργηση» της ισχύουσας εκπαιδευτικής νομοθεσίας με στόχο την απόκτηση ασταθών και πλαστών «πλειοψηφιών» του κόμματος αναφοράς τους στο σώμα των εκπαιδευτικών. **Αποτέλεσμα της κατάστασης αυτής:** θεωρείται πλέον «αυτονόητο» ότι η Διοίκηση της

Εκπαίδευσης αποτελεί μια σπάταλη και όλως αναποτελεσματική μηχανή, η οποία έχει αποτύχει παταγωδώς ακόμη και στη διαχείριση του εκπαιδευτικού προσωπικού, πόσο μάλλον στην στήριξη των διαδικασιών αναβάθμισης της ποιότητας της εκπαίδευσης.

Η κατάσταση αυτή, όχι μόνο επιδεινώνεται σταθερά από τη χρονίζουσα έλλειψη πόρων – **το 90% και πλέον του προϋπολογισμού του ΥΠ.Ε.Π.Θ. αφορά αποκλειστικά δαπάνες για μισθούς** - αλλά ειδοποιεί ότι και στην απίθανη περίπτωση αύξησής του προϋπολογισμού του στο περίφημο 5% του ΑΕΠ, τα χρήματα θα οδηγηθούν σε μαύρη τρύπα. Ενδεικτική σε αυτή την κατεύθυνση είναι η γεωμετρική αύξηση των εκπαιδευτικών της Β/θμιας Εκπαίδευσης, που δε συνοδεύεται από στοιχειώδη βελτίωση των διδακτικών αποτελεσμάτων, αλλά από την αύξηση του «πλεονάσματος» αδιάθετων διδακτικών ωρών των εκπαιδευτικών.

Νέα Προγράμματα Σπουδών – Νέα Βιβλία: Νέα αύξηση των εκπαιδευτικών ανισοτήτων;

Στο χώρο της ποιότητας της Εκπαίδευσης, η τελευταία μεταρρύθμιση των Προγραμμάτων Σπουδών και Σχολικών Εγχειριδίων, στοιχεία που συνδέονται απόλυτα με τη βελτίωση ή μη του επιπέδου της, επιχειρήθηκε μεταξύ 1998-2007 και στηρίχτηκε αποκλειστικά στη χρηματοδότηση του Π ΕΠΕΑΕΚ. Υλοποιήθηκε σύμφωνα με τους όρους που αυτό επέβαλε και τέλος γενικεύτηκε χωρίς στάδιο πειραματικής εφαρμογής. **Παρά τις αγαθές προθέσεις των ιθυνόντων, τα αρχικά αποτελέσματα του όλου εγχειρήματος δεν είναι ενθαρρυντικά και, εν τη απουσία αξιόπιστης επιστημονικής τους μέτρησης, παραμένει κυρίαρχη η πλειοψηφούσα στην εκπαιδευτική κοινότητα άποψη, που θεωρεί ότι το όλον εγχείρημα οδηγεί σε περαιτέρω υποβάθμιση του επιπέδου της παρεχόμενης εκπαίδευσης και την αύξηση των εκπαιδευτικών ανισοτήτων.** Αυτή η αίσθηση αποτυχίας μπορεί να αποδοθεί με ασφάλεια σε γνωστές «εμμονές» και «πρωτοτυπίες» του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος, που όπως και στην περίπτωση της Διοίκησης, παραμένουν «αναλλοίωτες» στο χρόνο. Τέτοιες είναι:

- α) η κυριαρχία του Ενός και Μοναδικού σχολικού εγχειριδίου και η συνεπαγόμενη αδυναμία αναπλαισίωσης της Γνώσης,
- β) τα εκτεταμένα υπερ-αναλυτικά και δύσχρηστα Προγράμματα Σπουδών,
- γ) η έλλειψη συστηματικής επιμόρφωσης του εκπαιδευτικού προσωπικού - ως αποτέλεσμα της απουσίας στοιχειώδους επιμορφωτικού δικτύου – και, τέλος,
- δ) η αδυναμία παροχής κινήτρων στους εκπαιδευτικούς, ώστε τόσο η Πολιτεία να απαιτεί όσο και οι ίδιοι να επιδιώκουν τη βελτίωση του έργου τους .

Η Διοίκηση και η Επιστημονική Καθοδήγηση στην Εκπαίδευση ή η Αδυναμία σύνδεσης διοικητικών ενεργειών με την επίτευξη Εκπαιδευτικών & Παιδαγωγικών στόχων

Τα προηγούμενα, σε συνδυασμό με την κομματοκρατούμενη, απο-νομιμοποιημένη, αναποτελεσματική και δυσλειτουργική Διοίκηση, η οποία και αδυνατεί να προσφέρει στις σχολικές μονάδες και τους εκπαιδευτικούς εναλλακτικά σχολικά πλαίσια, συμβάλλουν στην αγνόηση και δυσφήμιση κάθε μορφής Αξιολόγησης του εκπαιδευτικού συστήματος και των εκπαιδευτικών. Η έλλειψη Αξιολόγησης, με τη σειρά της, ενισχύει κυκλικά την αδυναμία βελτίωσης της παρεχόμενης εκπαίδευσης καθώς και τον κομματικό έλεγχο και πατρωνία της Διοίκησης.

Στην πράξη, η Αξιολόγηση έχει υποκατασταθεί από τη δράση τυπικά νομιμοποιημένων ή και εγκάθετων κομματικών μηχανισμών (σε μεταβατικές περιόδους), που, αλλάζοντας κάθε φορά το ισχύον νομικό πλαίσιο ή κόβοντας και ράβοντάς το στα μέτρα τους, προχωρούν στην «ανάδειξη» του διοικητικού στελεχικού δυναμικού (Διευθυντών Διευθύνσεων - Προϊστάμενων Γραφείων και σε μεγάλο βαθμό Διευθυντών Σχολείων), επιβάλλοντας τους «δικούς τους». **Οι μηχανισμοί αυτοί αδιαφορούν για την ανάδειξη των Σχολικών Συμβούλων, δηλαδή των στελεχών εκείνων**

της εκπαίδευσης που «φύση και θέση» οφείλουν να εργάζονται για την βελτίωση της ποιότητας της εκπαίδευσης, ενώ φροντίζουν σταθερά και σε συνεργασία με τους «Διοικητικούς» να υποβαθμίζουν το ρόλο και την εργασία τους, αφού η έννοια της «ποιότητας» δεν εμπίπτει στα «ενδιαφέροντά» τους.

Γραφικές πινελιές στο «σύστημα» αυτό αποτελεί και η κατά περίπτωση υπερ-«αξιολόγηση» των πτυχίων που κατέχουν τα προς ανάδειξη στελέχη, που ενώ υπό προϋποθέσεις μπορεί να θεωρηθεί αναγκαία συνθήκη δεν είναι σε καμία περίπτωση και ικανή ως ένδειξη κατοχής υψηλών παιδαγωγικών, διοικητικών και καθοδηγητικών δεξιοτήτων.

Έτσι, στο χώρο των στελεχών εκπαίδευσης *έχουν συγκροτηθεί δύο σώματα:*

- το πρώτο με έντονες κομματικές αναφορές και διασυνδέσεις και χαμηλές «μορφωτικές» επιδόσεις (διοικητικοί) και
- το δεύτερο με τυπικά υψηλές «μορφωτικές» επιδόσεις και ασθενέστερες κομματικές αναφορές (Σχολικοί Σύμβουλοι).

Αυτό έχει ως αποτέλεσμα το εκπαιδευτικό στελεχικό δυναμικό να συγκροτείται από δύο διαφορετικούς και μάλλον «εχθρικούς» κόσμους, τη στιγμή που αποτελεί κοινοτοπία ότι *δεν υπάρχει διοικητικό μέτρο που δεν έχει παιδαγωγικές επιπτώσεις και αντίστροφα, παιδαγωγική δράση χωρίς ανάγκη ισχυρής διοικητικής στήριξης.* Η διχοτομία αυτή εξυπηρετεί σήμερα, παρά τις αγαθές προθέσεις της αρχικής σύλληψής της, τη διαίωνιση της αναποτελεσματικότητας και του κομματισμού στην Εκπαίδευση και αποκλίνει από κάθε σύγχρονη έννοια Διοίκησης, αφού αδυνατεί να συνδέσει διοικητικές ενέργειες με επίτευξη εκπαιδευτικών και παιδαγωγικών στόχων.

Με λίγα λόγια: ποια η χρησιμότητα της Αξιολόγησης αν δεν έχεις καθορίσει εκ των προτέρων με σαφήνεια τους προς επίδιωξη στόχους, τα διατιθέμενα προς την επίτευξή τους μέσα και την χρήση των αποτελεσμάτων της Αξιολόγησης;

Ποια τα Αποτελέσματα του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος;

Τα τελευταία χρόνια, η κατάσταση της ποιότητας του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος ιδιαίτερα στο επίπεδο των εκροών του (*διδασκτικά αποτελέσματα, επίπεδο γνώσεων και δεξιοτήτων μαθητών*) αποτυπώνεται εξ αντανάκλασεως και όχι ύστερα από εσωτερικές εθνικές πρωτοβουλίες σε πολλούς ευρωπαϊκούς και διεθνείς εκπαιδευτικούς δείκτες. Σε αυτό το πλαίσιο τα αποτελέσματα της συμμετοχής των μαθητών μας στις μετρήσεις της PISA υποδεικνύουν την καθήλωση ή και την πτώση του επιπέδου τους, ιδιαίτερα στα Μαθηματικά. Όμως, και πάλι οι εθνικά κυρίαρχες ρητορικές σχολιασμού των αποτελεσμάτων αυτών εξαντλούνται μεταξύ αδιαφορίας, ωχαδερφισμού, άρνησης της εγκυρότητας των δεικτών και «συνωμοσίας». Σε πείσμα όμως των αρνητών της πραγματικότητας, αυτή υπάρχει και οι ελληνικές οικογένειες την πληρώνουν αδρά, ενώ έλληνες εκπαιδευτικοί το γνωρίζουν ακόμα κι όταν δεν ομολογείται από τους επίσημους φορείς εκπροσώπησης τους (ΔΟΕ-ΟΛΜΕ).

Οι ελληνικές οικογένειες βιώνουν με τραγικό τρόπο την αναποτελεσματικότητα του δημόσιου σχολείου, χρηματοδοτώντας με ιδίους πόρους την αδυναμία του να παρέχει υψηλό επίπεδο γνώσεων στα παιδιά τους (παραπαιδεία), αλλά και υφιστάμενες τις «παράπλευρες» αρνητικές επιπτώσεις που η λειτουργία του έχει στην διαμόρφωση της προσωπικότητας και ψυχικής υγείας των παιδιών τους (έλλειψη ελεύθερου χρόνου, παπαγαλία, αδιαφορία για τη γνώση και τον πολιτισμό κ.λ.π.), επιπτώσεις που επιβάλλονται από την κυριαρχία της ξεπερασμένης εκπαιδευτικής κουλτούρας με την οποία το σχολείο μας διαποτίζει τη νέα γενιά. Επιπλέον, η αίσθηση εκπαιδευτικών, γονιών και πολιτών για το επίπεδο παιδείας και πολιτισμού που κοινωνεί στους μαθητές το εκπαιδευτικό σύστημα, ως δευτερογενές άλλα όχι δευτερεύον αποτέλεσμα της καθημερινής του λειτουργίας, είναι απογοητευτική.

Τι πρέπει να γίνει ΣΗΜΕΡΑ για ένα Ισχυρό, Δημόσιο Σχολείο;

Οι προηγούμενες, αξιωματικού χαρακτήρα, σκέψεις δεν μπορεί και δεν πρέπει να προκαλούν την απογοήτευση και την αποστράτευση. Παρουσιάζονται ως κοινότοπες διαπιστώσεις, μόνο και μόνο γιατί δεν μας αρκεί να παραμένουμε σ' αυτές. **Στον τόπο μας υπάρχουν - αν και όχι συντεταγμένες και οργανωμένες - δυνάμεις και φωνές που μπορεί να οδηγήσουν στην εκπαιδευτική αναγέννησή της Γενικής Εκπαίδευσης, σε μια επανάσταση του Αυτονόητου.** Το παράδειγμα του Εκπαιδευτικού Ομίλου, που έδρασε σε άλλες πολύ πιο δύσκολες εποχές, μπορεί να μην εμπνέει ιδεολογικά το σύνολο των εκπαιδευτικών της πράξης, αλλά αποτελεί αντικειμενικά φωτεινό παράδειγμα για όλους μας. Μένει να αναδείξουμε τον κοινό παρανομαστή των ιδεών μας, που δεν είναι και δεν μπορεί να είναι άλλος από την πίστη σε ένα ισχυρό, δημόσιο και εξισωτικό προς τα πάνω σχολείο στην υπηρεσία των αναγκών όλων των παιδιών που ζουν και μεγαλώνουν στον τόπο μας ανεξάρτητα με την κοινωνική, οικονομική, θρησκευτική και φυλετική τους καταγωγή και υπέρ των ασθενέστερων απ' αυτά.

Αναγκαιότητα της διάδρασης Πολιτικής Ηγεσίας & Εκπαιδευτικής Κοινότητας

Η εκπαιδευτική αναγέννηση ή Επανάσταση του Αυτονόητου στη Γενική Εκπαίδευση δεν μπορεί να προέλθει μόνο από τη βάση της εκπαιδευτικής κοινότητας, αλλά ως αποτέλεσμα της αλληλεπίδρασης της με την πολιτική ηγεσία, εφόσον η δεύτερη είναι σε θέση, επιθυμεί και προτίθεται να συγκρουστεί με μικροσυμφέροντα, που όμως έχουν ήδη δυσφημιστεί στη συνείδηση της πλειοψηφίας των εκπαιδευτικών και της ελληνικής κοινωνίας. Με πολιτικούς όρους, μια πολιτική ηγεσία που έχει αποφασίσει να αναδιαρθρώσει το παρόν πολιτικό σύστημα της χώρας και να αποκοπεί από τις μιζέριες του παρελθόντος, χωρίς φόβους και με πίστη στο μέλλον της χώρας και στην περίπτωση μας της Εκπαίδευσης.

Στόχος της αναγέννησης αυτής δεν μπορεί να είναι παρά η συνολική αναμόρφωση της Γενικής Εκπαίδευσης στην κατεύθυνση:

1. της άμβλυνσης των εκπαιδευτικών ανισοτήτων και βελτίωσης της ποιότητας της παρεχόμενης εκπαίδευσης,
2. της αποκέντρωσης και αποτελεσματικότητας των υπηρεσιών, της αυτονομίας και ισχυροποίησης του ρόλου της σχολικής μονάδας,
3. της απόδοσης λόγου στην ευρύτερη κοινότητα και της εσωτερικής και εξωτερικής του αξιολόγησης από την κορυφή προς τη βάση,
4. της συνεπαγόμενης επιδίωξης της μέγιστης δυνατής αξιοκρατίας και της μορφωτικής, κοινωνικής και οικονομικής βελτίωσης της θέσης των ελλήνων εκπαιδευτικών, ως αναγκαία προϋπόθεση των προηγούμενων.

Χωρίς πολιτική βούληση και τη διάδραση της πολιτικής ηγεσίας και της πλειοψηφίας των εκπαιδευτικών της πράξης, που μέρα τη μέρα και βήμα το βήμα θα πείθονται για τις διαφανείς και συντεταγμένες προθέσεις της πρώτης, δεν υπάρχει καμία απολύτως ελπίδα για το μέλλον της Γενικής Εκπαίδευσης. Σε αντίθετη περίπτωση, το ήδη σαθρό εκπαιδευτικό σύστημα θα αποσαθρωθεί στο άμεσο μέλλον με ραγδαίους ρυθμούς, αποκλίνοντας σταθερά από την θεραπεία ενός καλύτερου μέλλοντος της χώρας μας και προκαλώντας έντονη δυσφορία στους εμπλεκόμενους με αυτό μαθητές, γονείς και εκπαιδευτικούς.

Αν και εφόσον, λοιπόν, είναι πολιτικά, ηθικά και κινηματικά επιθυμητή μιας άλλης μορφής και επιπέδου αναλυτική και με συγκεκριμένη θεματική συζήτηση για το δέον γενέσθαι στο χώρο της Γενικής Εκπαίδευσης, με κατεύθυνση από τα κάτω και μέσα και προς τα πάνω και έξω, αυτή μπορεί και πρέπει να γίνει σήμερα, πριν είναι πλέον πολύ αργά, αφού έπρεπε ήδη να είχε αρχίσει χτες.

Σ' αυτή τη συζήτηση δεν περισσεύει κανείς. Γιατί όλοι ξέρουν ακόμα και όταν σιωπούν, έχουν ελπίσει και πικράθηκαν, συμμετείχαν και αποκλείστηκαν. **Αντικείμενό της δεν μπορεί να είναι το μερικό αλλά το όλον.** Στόχος της η αποτελεσματικότητα και ποιότητα του συστήματος.

Μέθοδος της ο προσδιορισμός θεμάτων άμεσης προτεραιότητα (ατζέντα) και του χρονικού ορίζοντα αντιμετώπισή τους.

Στην κατεύθυνση των παραπάνω αποτελεί τιμή για την Πανελλήνια Ένωση Σχολικών Συμβούλων να συμβάλει θεσμικά στην υλοποίησή τους.

**Σαλτερής Νίκος,
Σχολικός Σύμβουλος Δημοτικής Εκπαίδευσης Νομαρχίας Πειραιά**

Ενδεικτικά θέματα συζήτησης:

- Αναδιοργάνωση του συστήματος Διοίκησης και Καθοδήγησης της Γενικής Εκπαίδευσης
- Ρόλος Σχολικού Συμβούλου στο σύστημα Διοίκησης και Εποπτείας της Εκπαίδευσης. Ανάπτυξη του θεσμού του Συντονιστή σχολικών συμβούλων σε επίπεδο Νομαρχίας και ένταξή του στα ΠΥΣΠΕ-ΠΥΣΔΕ.
- Ποιότητα και Αξιολόγηση της Εκπαίδευσης
- Διαχείριση εκπαιδευτικού προσωπικού, δυνατότητες, επάρκεια, και αποτελεσματικότητα εκπαιδευτικών πλαισίων.
- Αξιολόγηση και ανάδειξη στελεχών εκπαίδευσης
- Μείωση του αριθμού των σχολικών μονάδων, αύξηση της αυτονομίας τους και ανάπτυξη διαφοροποιημένων μοντέλων διοίκησή τους σε κέντρο και περιφέρεια
- Κίνητρα, εκπαίδευση, επιμόρφωση και επαγγελματική ανάπτυξη εκπαιδευτικών σε σχέση με τη δια βίου εκπαίδευση
- Προγράμματα Σπουδών: από τα εκτεταμένα και αναλυτικά στα σύντομα και ενδεικτικά
- Σχολικά Εγχειρίδια: Από το Ένα και Μοναδικό στα πολλά και ενδεικτικά
- Σχέση και Αναδιοργάνωση Νηπιαγωγείου – Δημοτικού – Γυμνασίου
- Νέο Ωρολόγιο Πρόγραμμα Δημοτικού και Νηπιαγωγείου, αφομοίωση του Ολοήμερου Σχολείου
- Θεσμοί στήριξης εκπαίδευσης – ειδική αγωγή – δυνατότητες στελέχωσης και ανάπτυξής τους – σχέσεις Ειδικής – Γενικής Εκπαίδευσης
- Αναδιοργάνωση Λυκείου